

Réveil en de loge 'L'Union des Coeurs' aldaar zijn bekend.⁴⁸ De mede-oprichter van het Bijbelgenootschap en tegelijk de president van het zendingsgenootschap, ds. Moulinié, behoorde sinds 1802 tot deze loge. De commissie tot bijbelverspreiding te Genève kan 'fast als Tochtersgeselschaft der Loge' getypeerd worden.⁴⁹ De reeds genoemde hernhutterse leerling Ami Bost en de meer bekende César Malan waren eveneens leden van de Geneefse loge. Maar ook opwekkingspredikers in andere landen waren vrijmetselaars, zij het soms tijdelijk. Voorbeelden daarvan zijn Finney,⁵⁰ Chalmers,⁵¹ en Von Kottwitz.⁵²

Het associërend element van de opwekkingsbeweging hing ten nauwste met het individualistische aspect samen. Religieus mondig christenen verenigden zich tot een bepaald doel. Stands- en kerkgrenzen speelden daarbij principieel geen rol. Wel kon er een ander dilemma opduiken. Andreas Lindt heeft in zijn fijngevoelig opstel 'Die Erweckungsbewegung - Ferment der Spaltung oder Weg zur Glaubenseinheit'⁵³ de verlegenheid indrukwekkend beschreven. Hij poneerde dat voor de opwekkers de vanzelfsprekende continuïteit van het overgeleverde christendom twijfelachtig werd. Het christen-zijn buiten de volkskerk en de confessionele versplintering werden stenen des aanstoots.⁵⁴ Beide probeerden de opwekkers met hun verenigingsactiviteiten te overwinnen. In overeenstemming met het postmillenaristische concept waren deze verenigingen van vromen niet bedoeld als alternatief voor een lakse volks- of staatskerk. Een 'ecclesiola in ecclesia' wilde men niet zijn. Het bijeenbrengen van vromen past niet in het postmillenaristische concept. Toch ontkwam men niet aan afscheidingen.⁵⁵ In Genève bijvoorbeeld bereidde de 'Société Evangélique' de oprichting van de 'Eglise Libre' in 1849 voor. A. Monod stichtte in samenwerking met de Geneefse 'Société Evangélique' in 1832 een afgescheiden evangelische gemeente in Lyon.⁵⁶ Hoewel in Nederland de Réveilaanhangers, voorop Isaac da Costa, zich tegen het separatisme

48. H.R. Boudin, 'Erweckung und Freimaurerei im Lichte der Lage in Genf'. In: *Erweckung* (n. 2), 73-86.

49. Op. cit., 78.

50. Gäbler (n. 36), 28.

51. S.J. Brown, *Thomas Chalmers and the Godly Commonwealth in Scotland*, Oxford, 1982, 10.

52. Kantzenbach (n. 43), 78.

53. A. Lindt, 'Die Erweckungsbewegung - Ferment der Spaltung oder Weg zur Glaubenseinheit? (Vorläufige Überlegungen)'. In: *Erweckung* (n. 2), 33-43.

54. Op. cit., 34v.

55. Op. cit., 35.

56. A. Monod, I, *Souvenirs de sa vie*, Paris, 1885, 194-208; A. Monod, II, *Choix de Lettres*, Paris, 1885, 76-79, 103v.